

Józef Zbigniew Polak

Szkice

GMINA NOWE MIASTO LUBAWSKIE

Józef Zbigniew Polak

SZKICE GMINA NOWE MIASTO LUBAWSKIE

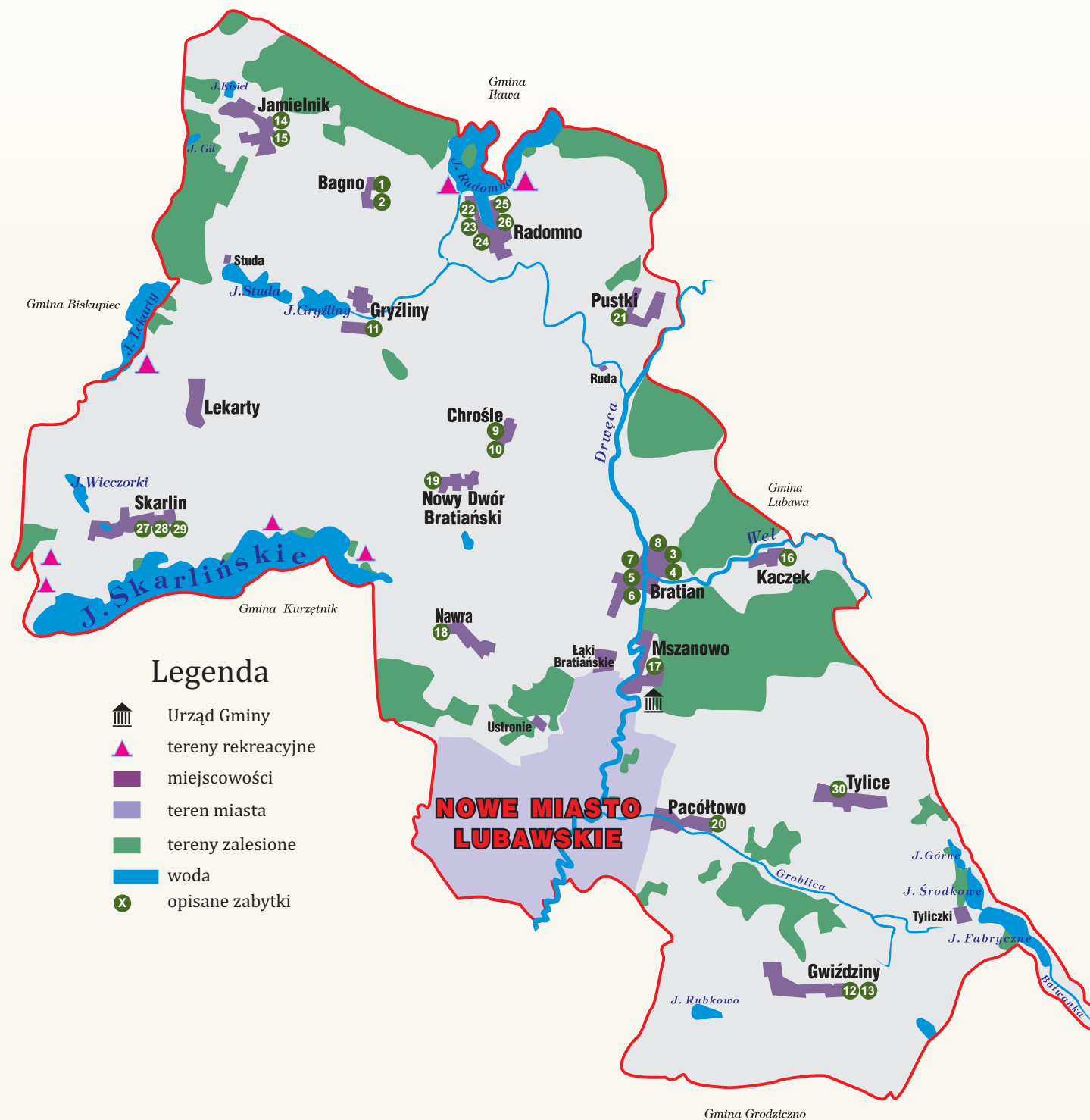

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2007-2013

Publikacja opracowana przez Gminę Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie. Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Spis Treści

Wstęp	3	Mszanowo	
Gmina Nowe Miasto Lubawskie	5	17 Mszanowo – dawny dwór	30
Bagno		Nawra	
1 Kapliczka w Bagnie	8	18 Kaplica w Nawrze	31
2 Zespół podworski w Bagnie	10	Nowy Dwór Bratiański	
Bratian		19 Nowy Dwór Bratiański, dom nr 13	32
3 Bratian – kapliczka na dębie	11	Pacółtowo	
4 Dworzec kolejowy w Bratianie	12	20 Kaplica w Pacółtowie	33
5 Dom sołtysa w Bratianie – Dwór	14	Pustki	
6 Bratian, ul. Osiedłowa 4	16	21 Zespół podworski w Pustkach	34
7 Kaplica w Bratianie	17	Radomno	
8 Młyn w Bratianie	18	22 Dwór w Radomnie	36
Chrośle		23 Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa	37
9 Kapliczka Chrystusa Króla w Chroślu	20	24 Plebania w Radomnie	38
10 Dawna szkoła w Chroślu	21	25 Radomno – stara chata	40
Gryżliny		26 Szkoła w Radomnie	41
11 Gotycki kościół w Gryżlinach	22	Skarlin	
Gwiździny		27 Kaplica w Skarlinie	42
12 Dwór w Gwiździnach	23	28 Kaplica przy Kościele w Skarlinie	43
13 Gorzelnia w Gwiździnach	24	29 Kościół w Skarlinie	44
Jamielnik		Tylice	
14 Poczta w Jamielniku	26	30 Tylice – kościół pw. Św. Michała Archanioła	45
15 Stacja kolejowa w Jamielniku	27	Józef Zbigniew Polak	46
Kaczek			
16 Dom Młynarza w Kaczku	28		

Szanowni Państwo

Nasz region słynie z dziewiczej przyrody oraz rozbudowanej sieci szlaków wodnych – rzek i jezior, które każdego roku zachęcają do odwiedzenia go przez całe rzesze turystów i miłośników sportów wodnych. Nie dziwi więc fakt, że jest on także inspiracją dla wielu artystów, którzy przybywają tutaj, by uwiecznić jego piękno. Jednym z nich jest **Józef Zbigniew Polak** – wybitny architekt i plastyk urodzony w 1923 r. w Łomży. W czasie swojej długiej kariery związany był przede wszystkim z Warszawą, jednak to Ziemia Nowomiejska, ze względu na swój wyjątkowy urok, zajmuje szczególne miejsce w jego artystycznych poszukiwaniach. Józef Zbigniew Polak wiele lat spędził w ukochanej chacie w Lekartach, gdzie realizował swoje pasje. Niejednokrotnie podkreśla, że właśnie to miejsce, Lekarty, oraz dom nad jeziorem, stanowią jego małą Ojczyznę, z którą związał się na całe życie. Niniejszy album stanowi zbiór impresji Józefa Zbigniewa Polaka na temat naszego regionu. Jest to także efekt licznych wędrówek i spotkań z ludźmi. Szczególnie zainteresowały go te zabytki, które wrosły na stałe w krajobraz ziemi lubawskiej. To perły lokalnej architektury, zarówno sakralnej, jak i świeckiej, takie jak kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Radomnie, kościół św. Bartłomieja w Skarlinie, dwór w Bratianie, czy stacja kolejowa w Jamielniku. Są one przykładami naszego wspólnego dziedzictwa – widzialnymi znakami przeszłości, która kształtuje nasze współczesne życie. W wizji Józefa Polaka są one zawsze powiązane z miejscowym krajobrazem, stanowiąc harmonijne połączenie działalności człowieka i natury. Album ten pokazuje nam, że możemy być dumni z miejsca, w którym żyjemy. Pozwoli on także przypomnieć o nieco zapomnianych już dziś zabytkach, jakimi możemy się poszczycić, a które mijamy na każdym kroku.

Wójt Gminy Nowe Miasto Lubawskie

Tomasz Waruszewski

Dear Sirs

Our region is famous for its virgin nature and developed network of waterways – rivers and lakes, which attract lots of tourists and water sports enthusiasts each year. No wonder it is also an inspiration for many artists who come here to immortalize its beauty in many art works. One of these artists is Józef Zbigniew Polak – an outstanding architect and fine artist born in 1923 in Łomża. His many year professional career is mostly connected to Warsaw where he graduated from architecture studies. Later on, he underwent trainings abroad; among others, in Prague, Paris, Brussels, Afghanistan, United States and Pakistan, and his designs were often prize-winning. However, it is Lubawa Land which has got a special place in his artistic findings thanks to its beauty. Józef Zbigniew Polak has spent many years in his favourite hut in Lekarty where he pursues his passions. He often emphasizes that this is the place, Lekarty and the hut near the lake, that he can call his little homeland. This album is a collection of Józef Zbigniew Polak's impressionistic works concerning our region. It is also an effect of many hikes and meetings. He was especially interested in objects of historical value which grew into the landscape of Lubawa land. These are jewels of architecture, both sacred and secular, as Saint Heart of Jesus Church in Radomno, St. Bartholomew Church in Skarlin, the manor house in Bratian or the train station in Jamielnik. These are the examples of our common heritage – perceptible signs of the past which shapes our contemporary life. According to Józef Polak's vision, these are always connected to local landscape constituting harmonious combination of man work and the nature. This album shows that we can be proud of our local homeland. It also reminds us of somewhat forgotten historic monuments in which we can take pride and which we pass every day.

Nowe Miasto Lubawskie Commune Administrator

Tomasz Waruszewski

Sehr geehrte Damen und Herren

Unsere Region ist von der unversehrten Natur und ausgebautes Netz der Wasserwegen – Flüssen und Seen bekannt, die jedes Jahr zum Besuch die gesamten Mengen der Touristen und Fans der Wassersporten anspornen. Kein Wunder, dass die Region auch eine Inspiration für viele Künstler geworden ist, die hier kommen, um ihre Schönheit an unterschiedlichen Kunststücken verewigen wollen. Einer von ihnen ist Józef Zbigniew Polak – ausgezeichnete Architekt und Künstler, der 1923 in Łomża geboren wurde. Während seiner langen Karriere war er vor allem mit Warschau verbunden, wo er das Architekturstudium abgeschlossen hat. Dann hat er Auslandspraktika u.a. in Prag, Paris, Brüssel, Afghanistan, Pakistan und in den USA geleistet, und seine Projekte sind mehrfach preisgekrönt worden. Jedoch das Land von Nowe Miasto Lubawskie aufgrund seines Charmes nimmt einen besonderen Platz in seiner künstlerischen Suche. Józef Zbigniew Polak hat viele Jahre in der geliebten Hütte in Lekartz verbracht, wo er seinen Leidenschaften nachgekommen ist. Oft betont er, dass gerade dieser Ort, Lekarty und das Haus am See seine Heimat sind, mit der sein ganzes Leben verbunden ist. Das vorliegende Album ist eine Sammlung von Impressionen von Józef Zbigniew Polak über unsere Region. Es ist auch das Ergebnis von zahlreichen Wanderungen und Treffen mit den Menschen. Besonders haben ihn die Sehenswürdigkeiten interessiert, die für immer die Landschaft von unserer Region prägen. Das sind die Perlen der lokalen Architektur, sowohl der geistlichen als auch der weltlichen, wie z.B. Heiliges-Herz-Jesu-Kirche in Radomin, Bartholomäus-Kirche in Bratian oder der Bahnhof in Jamielnik. Sie sind die Beispiele für unsere gemeinsame Erbe – sichtbare Zeichen der Vergangenheit, die unser jetziges Leben gestaltet. In der Vision von Józef Polak sind sie immer mit der örtlichen Landschaft verbunden und stellen eine harmonische Verbindung der Tätigkeit des Menschen und der Natur dar. Dieses Album zeigt uns, dass wir auf den Ort, in dem wir leben, stolz sein können. Es hilft uns auch sich an die vergessenen Sehenswürdigkeiten zu erinnern, auf die wir stolz sein können, die wir auf jedem Schritt sehen.

Gemeindevorsteher von Nowe Miasto Lubawskie

Tomasz Waruszewski

Gmina Nowe Miasto Lubawskie

Gmina Nowe Miasto Lubawskie wchodzi w skład powiatu nowomiejskiego, zajmując jego północną część. Zamieszkuje ją ponad 8200 mieszkańców. Gminę stanowi 17 miejscowości: Bagno, Bratian, Chrośle, Gryżliny, Gwiździny, Jamielnik, Kaczek, Lekarty, Łąki Bratiańskie, Mszanowo, Nawra, Nowy Dwór Bratiański, Pacóttowo, Pustki, Radomno, Skarlin i Tylice. Siedzibą władz jest natomiast Mszanowo. Gmina jest położona w malowniczym zróżnicowanym pod względem przyrodniczym obszarze, przecinanym wstęgami rzek. Najbardziej znanymi, które przepływają przez teren Gminy są Drwęca i Wel. Często spotykanym widokiem są kajakarze zmagający się z meandrami rwących miejscami rzek. Turyści i mieszkańcy chętnie spędzają wolny czas nad brzegami jezior. Największe jeziora, jakie można tu spotkać, to Skarlińskie i Radomno. Warto również wspomnieć, że teren Gminy położony jest na obszarach trzech rodzajów chronionego krajobrazu: Doliny Drwęcy, Doliny rzeki Wel oraz części Brodnickiego Parku Krajobrazowego. Bogata przeszłość związana z ziemią Gminy przyciąga amatorów historii. Najdalej znana historia tych ziem rozpoczyna się w XIII wieku, kiedy to tereny dzisiejszej Gminy skolonizowali Krzyżacy, przeprowadzając chrystianizację wśród mieszkańców. Idei tej służyć miało zakładanie parafii katolickich i budowa zamku w Bratianie. Zanim jednak pojawili się tutaj Krzyżacy tereny dzisiejszej Gminy zamieszkiwali pogańscy Prusowie z plemienia Sasiców (Zajęcy), po których pozostały liczne grodziska (np. w Nowym Dworze Bratiańskim). Po II pokoju toruńskim obszar Gminy administracyjnie został włączony do starostwa bratiańskiego. Wiek XVII i początek wieku XVIII to okres najazdów szwedzkich, które spowodowały wielkie straty i zniszczenia. Po 1920 roku ziemie należące do państwa pruskiego stały się ziemią polską. Gminę włączono do powiatu lubawskiego, należącego do województwa pomorskiego. Podczas II wojny światowej obszar Gminy był okupowany przez Niemców. Sytuację tę zmieniły wojska II Frontu Białoruskiego w styczniu 1945, wyzwalaając mieszkańców spod jarzma niemieckiego okupanta. Mimo burzliwej historii w każdym zakątku Gminy widać pozostałości po przodkach. Znajdziemy tutaj wiele godnych uwagi zabytków: kościołów, cmentarzy, kapliczek, terenów podworskich. Kilkadziesiąt z nich zostało ukazanych kreską Józefa Zbigniewa Polaka, która wydobywa ich dawne, nieuległe działaniu czasu piękno.

Nowe Miasto Lubawskie Commune

Nowe Miasto Lubawskie Commune is included in Nowe Miasto District and located in its northern part. The Commune has got over 8200 residents. There are 17 localities within the Commune: Bagno, Bratian, Kaczek, Chrośle, Gryżliny, Gwiżdżyny, Jamielnik, Łąki Bratiańskie, Lekarty, Mszanowo, Nawra, Nowy Dwór Bratiański, Pacółtowo, Pustki, Radomno, Skarlin and Tylice. The seat of authorities is located in Mszanowo. The Commune's area is picturesque and environmentally diverse, with rivers cutting through it. The best known, within the area of the Commune, are Drwęca and Wel. You can often see canoers there who struggle with meanders of sometimes rushing rivers. Tourists and residents spend their free time at the lakes willingly. One of the largest lakes there is Jezioro Skarlińskie and Jezioro Radomno. It is also worth mentioning that the area of the Commune is located within three types of protected landscape area: Dolina Drwęcy [Drwęca River Valley], Doliny rzeki Wel [Wel River Valley], and a part of Brodnicki Park Krajobrazowy [Brodnicki Natural Landscape Park]. The rich past connected with the territories of the Commune attracts history enthusiasts. The oldest known records concerning this area date back to the 13th century when it was colonised by the Teutonic Knights Christianising the residents. This idea was supported by establishing Catholic parishes and building of castle in Bratian. After the Second Peace of Thorn, the area of the Commune was administratively incorporated into Bratian starosty. The 17th and the beginning of the 18th century was the period of Swedish invasions which caused enormous loss and destruction. Until 1920, the lands formerly belonging to Prussia became Polish property. The Commune was incorporated into Lubawa District falling within Pomorskie Province. During the Second World War, the area of the Commune was occupied by the Germans. The situation changed thanks to the army of II Belorussian Front which, in January 1945, freed the residents from the yoke of the enemy. Despite the turbulent history, the remains of great ancestors can be now spotted at every corner of the Commune. There, you can find many interesting monuments: churches, cemeteries, shrines and former manor parks. Several dozen of those have been presented with brilliant strokes of Józef Zbigniew Polak, which show their former beauty, unchanged by time.

Die Gemeinde Nowe Miasto Lubawskie

Die Gemeinde Nowe Miasto Lubawskie ist ein Bestandteil des Landkreis Nowe Miasto und nimmt seinen nördlichen Teil. Sie hat über 8200 Einwohner. Die Gemeinde besteht aus 17 Ortschaften: Bagno, Bratian, Chrośle, Gryżliny, Gwiżdżyny, Jamielnik, Kaczek, Lekarty, Łąki Bratiańskie, Mszanowo, Nawra, Nowy Dwór Bratiański, Pacółtowo, Pustki, Radomno, Skarlin i Tylice. Der Sitz der Leitung ist Mszanowo. Die Gemeinde ist auf einem malerischen, in Naturreller Hinsicht unterschiedlichen Gebiet gelegen, das durch die Flüsse durchgekreuzt ist. Die bekanntesten Flüsse sind Drwęca und Wel. Der oft gesehene Blick sind die Kanufahrer, die auf den Flussströmen fließen. Die Touristen und die Einwohner verbringen sehr gern ihre Freizeit an den Flüssen. Die größten Seen hier sind Skarlińskie-See und Radomno. Es lohnt sich auch daran zu erinnern, dass die Gemeinde auf dem drei Arten der geschützten Landschaft gelegen ist: Tal von Drwęca, Tal von Wel, und ein Teil des Brodnicki Landschafts-part. Die reiche Vergangenheit der Gemeinde zieht die Geschichteliebhaber an. Die älteste Geschichte dieses Gebietes beginnt im 13. Jh., als die Kreuzritter in das Gebiet der jetzigen Gemeinde kamen, und die Christianisierung der Einwohner durchführten. Diese Idee sollte durch die Gründung der katholischen Pfarrhäuser und die Bau der Burg in Bratian dienen. Bevor die Kreuzritter hier ankamen, waren die Gebiete der jetzigen Gemeinde von den heidischen Preußen von dem Sasic-Stamm (Hasen), nach denen zahlreiche Städte verblieben sind (z.B. in Nowy Dwor Bratiański). Nach dem 2. Frieden von Thorn ist das Gebiet der Gemeinde dem Landkreis von Bratian angeschlossen worden. Das 17. Jh. und der Anfang des 18. Jh. ist die Zeit der schwedischen Überfälle, die große Verluste und Vernichtungen verursachten. Nach 1920 sind die Gebiete, die dem preußischen Staat gehörten zu polnischen Gebieten geworden. Die Gemeinde ist dem Landkreis von Nowe Miasto Lubawskie, der Woiwod-schaft Pommern angeschlossen worden. Während des 2. Weltkriegs war das Gebiet von den Deutschen besetzt. Die Situation ist von den Soldaten des 2. weißrussischen Fronts im Januar 1945 geändert worden, die die Einwohner von der deutschen Besatzung befreiten. Trotz der reichen Geschichte sind in jedem Winkel der Gemeinde die Überreste der Vorfahren zu finden. Wir finden hier viele bemerkenswerte Sehenswürdigkeiten: Kirchen, Friedhöfe, Kapellen, Hofgeländen. Mehrere von ihnen sind auf geniale Weise von Józef Zbigniew Polak dargestellt worden, und zeigen die vorherige Schönheit.

1 Kapliczka w Bagnie

Te wspaniałe słowa, które napisał skromny artysta tworzący kaplicę w Bagnie, niech będą naszym drogowskazem życia.

Ludzie od dawna stawiali krzyże i kapliczki w miejscach, w których wydarzyło się coś ważnego lub na mogiłach mieszkańców, których zabrała zaraza. Często kapliczki powstawały, jako dziękczynienie za łaski, jakich dostąpili fundatorzy. Kapliczka w miejscowości Bagno – ufundowana przez mieszkańców – powstała przy zjeździe do wsi z drogi z Nowego Miasta Lubawskiego do Jamielnika. Zawsze zadbana i przyozdobiona kwiatami zachwyca podróżnych swym oryginalnym kształtem.

Na tabliczce kapliczki możemy przeczytać:

*„Pod tym właśnie Krzyżem
Pod tym właśnie znakiem
Polska jest Polską
A Polak Polakiem”*

W górnej części znajduje się druga tabliczka z napisem:

*„Maryjo Królowo Polski
Módl się za nami”*

Shrine in Bagno

These beautiful words written by a humble artist who created the shrine in Bagno, should be our lode-star in life.

People have been putting crosses and shrines in places of important events or on graves of residents taken by the plague for a long time. The shrines were often built as thanksgiving for grace. The shrine in Bagno, funded by the residents, was built near the entry road to the village connected with the road from Nowe Miasto Lubawskie to Jamielnik. It is always taken care of and decorated with flowers, and it delights people passing by with its original shape.

There is the following inscription on the shrine's plate:

*“Under this Cross
Under this sign
Poland is Poland
And Poles are Poles”*

And the upper part includes a plate with the following inscription:

*“Virgin Mary, the Queen of Poland
Pray for Us”*

Shrine in Bagno

Diese wunderbare Worte, die der bescheidene Künstler geschrieben hat, der die Kapelle in Bagno errichtet hat, sollen unser Weg im Leben zeigen.

Die Menschen haben seit langem Kreuze und Kapellen an den Orten errichtet, wo etwas Wichtiges passiert ist oder an den Gräben der Einwohner, die die Seuche getötet hat. Oft sind die Kapellen als Danksagung für das Segen entstanden, die die Stifter erlebt haben. Die Kapelle in Bagno ist von den Menschen errichtet worden und entstand an dem Weg von Nowe Miasto Lubawskie nach Jamielnik. Immer schön und mit Blumen geziert entzückt sie die Fahrenden durch ihr originelles Gestalt.

An dem Tafel können wir lesen:

*„Unter diesem Kreuz
Unter diesem Zeichen
Polen ist Polen
Und ein Pole ist der Pole”*

Im oberen Teil gibt es eine Tafel mit dem Aufschrift:

*„Maria Königin von Polen
bete für uns!”*

2 Zespół podworski w Bagnie

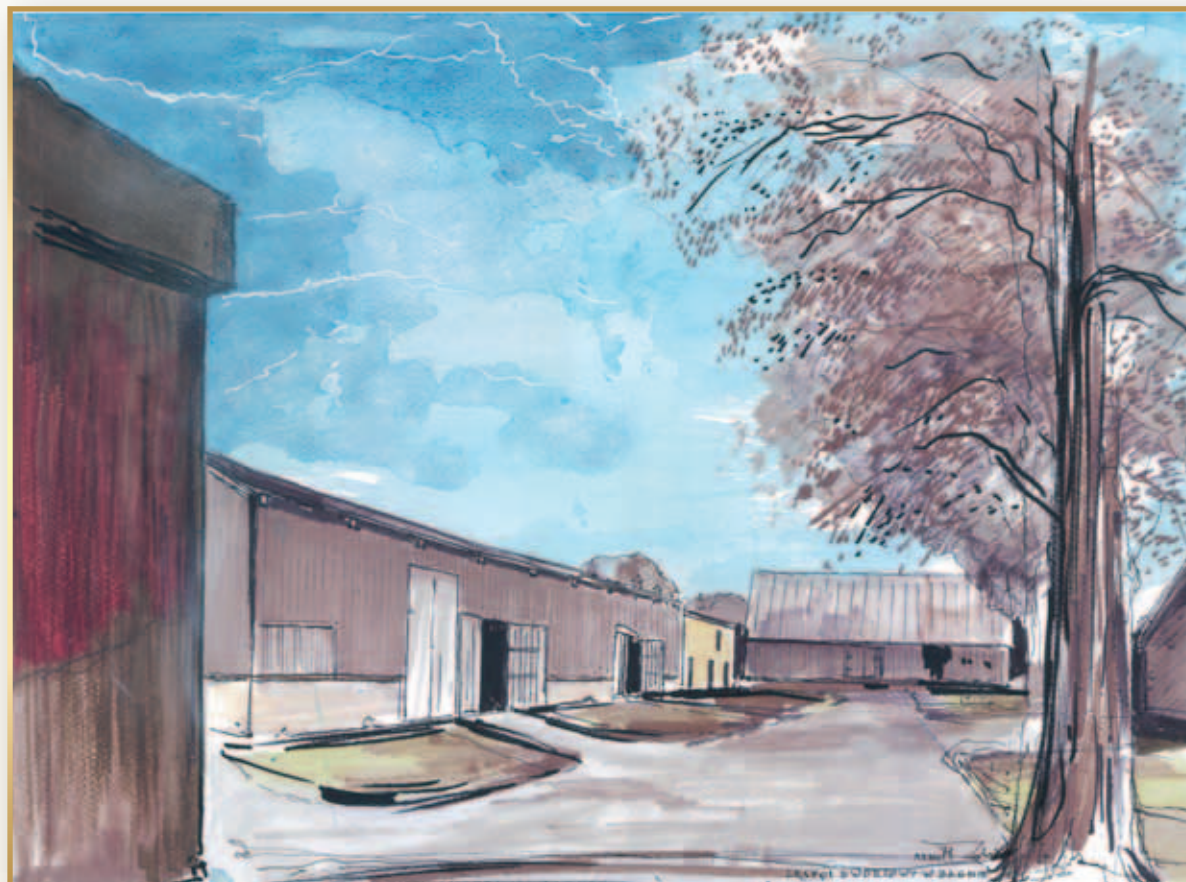
 Cieszę się, że wraca życie do majątku w Bagnie. Dawniej, przejeżdżając przez wieś, ubolewałem, widząc dramat tego wspaniałego gospodarstwa. Dziś z satysfakcją rozmawiałem z ludźmi, i rysowałem to miejsce pełen nadziei, że znów Bagno będzie tętnić życiem.

W Bagnie funkcjonował pałac zbudowany w końcu XIX w., został jednak zdewastowany po II wojnie światowej i ostatecznie rozebrany pod koniec lat 80-tych XX wieku. Z zabudowań folwarcznych zachowały się: spichlerz – zbudowany w latach 20-tych XX wieku oraz drewniana stodoła z tego samego czasu. Od południa do zabudowań przylega park podworski o powierzchni 4 ha. Park założony został około połowy XIX w., po przejęciu majątku przez Richterów.

Former manor complex in Bagno

 I'm glad that the manor house in Bagno is being brought to life. When I used to visit the village I was sorry for the tragedy of this beautiful house. Today, I have the satisfaction of speaking with people and drawing this place, hoping that Bagno will thrive again.

There was the palace in Bagno built at the end of the 19th century but it was devastated after the Second World War and eventually demolished at the end of the 80s of the 20th century. From the utility buildings, the preserved ones are: granary – built in the 20s of the 20th century and a wooden barn from the same period. There is a former manor park bordering the facilities on the south of 4 ha area. The park was established approximately in the half of the 19th century after the property was taken over by the Richter family.

Hofkomplex in Bagno

 Ich freue mich, dass das Leben zum Hof in Bagno zurückkehrt. Vorher, als ich durch das Dorf kam, habe ich mich schlecht gefühlt, als ich das Drama dieses Hofes sah. Heute habe ich mit den Menschen gesprochen und diesen Ort gezeichnet. Ich war voller Hoffnung, dass Bagno wieder voll von Leben ist.

In Bagno gab es das Schloss vom Ende des 19. Jhs., das jedoch nach dem 2. Weltkrieg vernichtet wurde und in den 80-er Jahren des 20. Jhs. wieder aufgebaut wurde. Aus den Hofgebäuden gibt es: Speicher – vom 20-er Jahren des 20. Jhs. und ein hölzernes Stall von derselben Zeit. Von der südlichen Seite gibt es einen Hofpark mit der Fläche von 4 ha. Der Park ist in der Hälfte des 19. Jhs. errichtet worden, als das Gut von der Richterfamilie übernommen wurden.

3 Bratian – kapliczka na dębie

Olbrzymie wielowiekowe drzewo, a na nim kapliczka, obraz Boga niewidzialnego, głosząca Jego chwałę. Dąb zginie – a kult trwać będzie wiecznie.

Towarzyszą jej trzy 250-letnie dęby. Na największym z nich znajduje się drewniana kapliczka z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej. Kapliczkę ufundował w roku 1930 leśniczy z Tylic – Leon Staszak, powstaniec wielkopolski i gorący patriota – jako wotum za odzyskanie przez Polskę niepodległości. Pod tą kapliczką co roku 11 listopada odbywają się uroczystości z okazji Święta Niepodległości.

Bratian – shrine on the oak

Enormous centuries-old tree and a shrine on it – an image of invisible God, glorifying His greatness. The oak will die but the glory will last forever.

It is accompanied by three 250-year-old oak trees. On the largest one there is a wooden shrine with an image of the Black Madonna of Częstochowa. The shrine was founded in 1930 by a forest ranger from Tylice – Leon Staszak, Wielkopolska insurgent and passionate patriot – as a votive offering for regaining independence by Poland. The November 11 Independence Day celebrations take place under this shrine every year.

Bratian – Kapelle an der Eiche

Riesiger alter Baum, und an dem Baum die Kapelle, Bild des unsichtbaren Gottes, die sein Ruhm prahlt. Die Eiche wird verenden – aber die Erinnerung an ihn wird für immer existieren.

Sie wird von drei 250-jährigen Eichen begleitet. Auf dem größten von ihnen befindet sich eine hölzerne Kapelle mit dem Bild der Gottesmutter von Tchenstochau. Die Kapelle hat 1930 ein Förster von Tylice – Leon Staszak, Aufständischer von Großpolen und Patriot – als Danksagung für die Wiedererlangung der Unabhängigkeit von Polen errichtet. Am 11. November finden an dieser Kapelle die Feierlichkeiten zum Tag der Unabhängigkeit.

4 Dworzec kolejowy w Bratianie

Smutną historię kolejnictwa wspominałem sobie, gdy rysowałem piękne pozostałości po nieistniejącej już kolei w Bratianie. Nie rozumiem, dlaczego zlikwidowano dworce i linie kolejowe łączące Bratian z Iławą, Nowym Miastem Lubawskim, Brodnicą i Działdowem.

Jadąc od Nowego Miasta Lubawskiego w kierunku Olsztyna, mijamy dawny dworzec kolejowy. Zabudowania powstały w 1902 roku, kiedy to zaczęła funkcjonować linia kolejowa z Iławy do Brodnicy. Od tego dnia codzienny gwar oczekujących na pociąg wyznaczał czas mieszkańcom. W okresie międzywojennym punktualność kolei była taka, iż można było od nich ustawiać zegarki. Niestety, dzisiaj pociągi przestały być potrzebne. Tory rozebrano. Budynek, pomimo zmiany przeznaczenia, zachował swój pierwotny wygląd.

Railway station in Bratian

I thought of the sad history of the railroading when I was drawing beautiful remains of the nonexistent railway in Bratian. I do not quite understand why they got rid of railway stations and lines connecting Bratian with Iława, Nowe Miasto Lubawskie, Brodnica and Działdowo.

Driving towards Olsztyn, one passes the former railway station. The buildings were erected in 1902, when the railway from Iława to Brodnica was opened. From that day, everyday hubbub of commuters determined time for the residents. In the inter-war period, railway traffic punctuality enabled to set the clocks according to the trains. Unfortunately, trains are not needed anymore. Tracks have been dismantled. The building, despite its different purpose, has maintained its original appearance.

Bahnhof in Bratian

Die traurige Geschichte der Bahnwesen habe ich nicht vergessen, als ich die schönen Überreste des schon nicht existierenden Bahnhofs in Bratian gezeichnet habe. Ich verstehe nicht, warum die Bahnhöfe und Bahnstrecken, die Bratian mit Iława, Nowe Miasto Lubawskie und Działdowo verbinden geschlossen worden sind.

Wenn wir in der Richtung Olsztyn fahren, fahren wir bei dem Bahnhof vorbei. Die Gebäuden sind 1902 entstanden, als die Bahnstrecke von Iława nach Brodnica ihren Betrieb aufgenommen hat. Seit dem Tag an begann die tägliche Lärm derjenigen, die auf den Zug warten, die Zeit der Einwohner bestimmt. In der Zwischenkriegszeit war die Pünktlichkeit der Bahn so gut, dass man damit die Uhren anpassen konnte. Leider sind heute die Züge nicht mehr gebraucht. Die Gleise existieren nicht mehr. Das Gebäude hat trotz der geänderten Bestimmung sein ursprüngliches Aussehen behalten.

5 Dom sołtysa w Bratianie – Dwór

Dom sołtysa w Bratianie jest przykładem, jak należy dbać o zabytkową, swoją ojcowiznę. Białe ściany i czerwony, naczółkowy dach, otoczone zielenią, wprowadzają mnie w nastrój tęsknoty do czasów mojej młodości, gdy wieś były takie, jak opisywał je Reymont w „Chłopach”, i jak mówił Norwid: „chaty polskie na polskim ogniwie powinny być budowane”.

Dawny dwór, który został zbudowany na przełomie XVIII i XIX wieku, znajduje się na wyspie utworzonej przez rozwidlenie rzeki Wel, nieopodal jej ujścia do Drwęcy. Posiadłość została później przebudowana, zatracając pierwotne cechy stylowe.

Village administrator's house in Bratian – The Manor House

The village administrator's house in Bratian is a perfect example of taking care of one's own historic heritage. White walls and red, half hip roof, surrounded by the greenery, make me think of my younger years when villages were just as Reymont in “The Peasants” describes them, and as Norwid says: “Polish huts should be built on Polish foundation”.

The former manor house is located on an island created by the fork of Wel river, near its outlet to Drwęca, before the entrance gate to the mill. It was built at the turn of the 19th century, and rebuilt later to lose its original style features.

Haus des Ortsvorstehers in Bratian – Hof

Das Haus des Ortsvorstehers in Bratian ist ein Beispiel dafür, wie man die Sehenswürdigkeiten pflegen kann. Weiße Wände und das rote Dach, umgeben mit dem Grünen, führen in die Sehnsucht an die Jugendzeiten, als die Dörfer so waren, wie sie Reymont in den „Bauern“ beschrieben hat und wie Norwid sprach „die polnischen Häusern sollen auf dem polnischen Land gebaut werden“.

Der ehemalige Hof befindet sich auf der Insel, die auf der Kreuzung des Flusses Wel entstanden sind, nicht weit der Mündung zum Drwęca, vor dem Eingangstor zu der Mühle. Errichtet um die Wende von 18. und 19. Jh., später umgebaut, hat die ursprünglichen Stileigenschaften verloren.

6 Bratian, ul. Osiedlowa 4

„Gdzie słyszysz śpiew, tam wejdź, tam dobre serce mają. Źli ludzie, wierzą mi, ci nigdy nie śpiewają.”

Johann Wolfgang Goethe

Bratian, Osiedlowa Street

“Go there, where you hear singing, for there are good hearts there. Bad people, believe me, will never sing.”

Johann Wolfgang Goethe

Bratian, ul. Osiedlowa 4

„Wo du das Singen hörst, geh dort hinein, dort gibt es gute Herzen. Die bösen, glaube mir, singen nie.”

Johann Wolfgang Goethe

7 Kaplica w Bratianie

 Nad wąskim wąwozem, wzdłuż którego stały kryte czerwonym dachówką chatynki, jak grzyby z czerwonymi kapeluszami przytulone do jednego zbocza, stoi kapliczka z napisem: „Matko, nie opuszczaj nas”.

Kapliczka znajduje się na skarpie, ponad szosą wiodącą w kierunku Nowego Miasta Lubawskiego. Na dwuelementowym cokole umieszczono przeszkloną z trzech stron wnękę z ceramiczną figurą Matki Boskiej.

Shrine in Bratian

 Near a narrow gorge, along which there are red roofed huts like mushrooms with red caps snuggled into a slope, there is a shrine with the inscription: “Mother, don’t leave us”.

The shrine is located on an escarpment over a road leading to Nowe Miasto Lubawskie. On a two-part base, there is a cavity glazed on three sides with a ceramic figure of Mother of God.

Kapelle in Bratian

 Über ein schmales Tal, an dem die mit dem roten Dachziegel gedeckten Hütten stehen, wie die Pilzen mit den roten Hüten, angelehnt an eine Seite, steht die Kapelle mit dem Aufschrift: „Mutter, verlasse uns nicht”.

Die Kapelle befindet sich auf dem Hügel, über die Straße nach Nowe Miasto Lubawskie. Auf dem zweiteiligen Zockel gibt es die gläserne Kapelle mit der Figur der Gottesmutter.

8

Młyn w Bratianie

„Jesienne lasy poczerwienione
Goreją w cudnym słońca zachodzie.
Witam was, brzozy, graby złożone
I fantastyczne ruiny w wodzie.
Czemu się śmieją te jarzębiny?
Czemu dumają jodły zielone?
Czemu się krwawią klony-osiny?
Płyną fiolety mgieł przez doliny
I jak motyle w barwnym ogrodzie
Latają liście złoto-czerwone”

(Tadeusz Miciński)

W centrum wsi – tam, gdzie rzeka Wel wpływa do Drwęcy – stoi stary młyn. Powstał on na początku XX w. niedaleko miejsca, w którym przed wiekami rycerz Jan z Sandomierza wybudował zamek.

Mill in Bratian

“Autumn reddish forests
are filled with a red glow of the sunset.
Welcome, birch trees, golden hornbeams
And magnificent ruins in the water.
Why do these rowan trees smile?
Why do these green fir trees ponder?
Why do these aspen maples glow blood-red?
Violets of mists are flowing through the valleys
And gold-red leaves are flying
like butterflies in a colourful garden”

(Tadeusz Miciński)

In the centre of the village, where Wel river flows into Drwęca river, the old mill is located. It was established at the beginning of the 20th century near the place where John of Sandomierz, the knight, built a castle centuries ago.

Mühle in Bratian

„Die herbstlichen Wälder sind gerötet
Sie brennen in dem Sonnenuntergang.
Ich begrüße euch, Birken, golden Hainbuchen
Und die fantastischen Ruinen im Wasser.
Warum lachen die Ebereschen?
Warum denken die grünen Tannen?
Warum bluten die Ahorne?
Und sie fließen die Violetts der Nebel durch die Täler
Und wie die Schmetterlinge in dem bunten Garten
Flieger die rot-goldenen Blätter”

(Tadeusz Miciński)

Im Zentrum des Dorfes, wo der Fluss Wel in Drwęca einfließt steht eine Mühle. Die ist am Anfang des 20. Jhs. nicht weit von dem Ort entstanden, an dem vor mehreren Jahrhunderten der Ritter Jan von Sandomierz eine Burg errichtet hat.

9 Kapliczka Chrystusa Króla
w Chroślu

 Miłościwy Jezu, wierzymy w Ciebie, ufamy Tobie, przyjdź nam z pomocą w naszej bezradności i naszej słabości.

Na szczycie kapliczki znajduje się figura Jezusa Chrystusa w koronie, z berłem i jabłkiem w dłoni. Na kapliczce wyryto napis: „Króluj nam Chryste. 1946”.

Shrine of Christ the King in Chrośle

 Merciful Christ, we believe in You, we trust You, come and help us in our helplessness and weakness.

At the top of the shrine, there is a figure of crowned Jesus Christ with a sceptre and an apple in his hands. There is the inscription on the shrine that goes: “The reign of Christ”.

Christus der König Kapelle
in Chrośle

 Leber Jesu, wir glauben an Dich, wir vertrauen Dir, komm und hilf uns in unserer Ratlosigkeit und Schwäche.

An der Spitze der Kapelle befindet sich die Figur von Jesu Christi in der Krone und mit dem Zepter und Apfel in der Hand. An der Kapelle gibt es die Aufschrift: „Sei Christi unser König 1946”.

10 Dawna szkoła w Chroślu

 Mimo że już nie spełnia swej funkcji, jest użytkowana przez jej nowych lokatorów, którzy starannie podtrzymują jej piękno. Jest to godny do naśladowania przykład dla tych, którzy mieszkają w pałacach i dworach na terenie ziemi lubawskiej i niestety nie szanują ich.

Dawna Szkoła w Chroślu zbudowana została na początku XX wieku. Murowany z cegły budynek osadzono na kamiennej podmurówce. Obecnie w budynku mieszczą się mieszkania.

Former School in Chrośle

 Despite the fact that it does not serve as a school anymore, it is used by new tenants who take proper care of its condition. They are role models for those who live in the palaces and manor houses within Lubawa land and; unfortunately, do not appreciate these beautiful buildings the way they should.

The former school in Chrośle was built at the beginning of the 20th century. It is a brick building on a stone foundation. Currently, it is a residential house.

Ehemalige Schule in Chrośle

 Obwohl sie ihre Rolle nicht erfüllt, ist sie von den neuen Einwohnern genutzt, die ihre Schönheit erhalten haben. Das ist ein gutes Beispiel für diejenigen, die in den Schlössern und Höfen auf dem Gebiet von Nowe Miasto wohnen, und sie leider nicht ehren.

Die ehemalige Schule ist am Anfang des 20. Jhs erbaut worden. Das Gebäude ist gemauert und steht auf dem steinernen Zockel. Zur Zeit gibt es in dem Gebäude Wohnungen.

11 Gotycki kościół w Gryżlinach

Wśród wiekowych drzew ukryte jest to miejsce, które każdego, kto choć na chwilę się tam zatrzyma, zmusza do refleksji o Bogu i ludziach, którzy tam żyli przez wieki i tworzyli to „uroczysko”.

Kościół pw. św. Kazimierza zbudowany został w latach 1896-1897 na terenie zespołu podworskiego. Do roku 1945 był kościołem ewangelickim, obecnie rzymskokatolicki (filialny parafii w Radomnie).

Gothic church in Gryżliny

Among the old trees there is a place hidden which would make everyone who stops there think for a moment about God and people who lived there for centuries and created that sacred site.

St. Casimir Church was built between 1896 and 1897 within the area of former manor complex. Till 1945, it was a Evangelical church, and now it is Roman Catholic church (branch church of the parish in Radomno).

Die gotische Kirche in Gryżliny

Unter den alten Bäumen gibt es einen Ort, wo jeder sich für ein Moment hält, sie bewegt zu den Reflexionen über Gott und die Menschen, die dort gewohnt haben und diesen schönen Ort geschaffen haben.

Kasimir-Kirche ist in den Jahren 1896-1897 erbaut worden, auf dem Gebiet des Hofkomplexes. Bis zum 1945 war das eine evangelische Kirche, jetzt ist es eine römisch-katholische Kirche (von dem Pfarrbezirk in Radomno).

12

Dwór w Gwiżdzinach

*„W czerwonych makach chodzą dzieci białe,
kręcone włosy po kwiatach się wloką,
jak pajęczyna, na nich lśnią rozchwiałe,
oblane słońcem stojącym wysoko”.*

(Kazimierz Wierzyński)

Zespół podworski położony został na zachodnim skraju wsi, na południe od głębokiego wcięcia doliny Groblice. Dwór zbudowano w latach 20-tych XX wieku na fundamentach wcześniejszego, pochodzącego prawdopodobnie z połowy XIX wieku.

Manor house in Gwiżdżiny

*“White children are moving in the fields of red poppies,
curly hair trailed along the flowers
like a cobweb, they shine and tremble,
and bath in the light of sun high in the sky”.*

(Kazimierz Wierzyński)

The former manor complex was located at the west end of the village, south of Groblica valley. The manor house was built in the 20s of the 20th century, on the foundation of earlier one, most probably from the half of the 19th century.

Hof in Gwiżdżiny

*„An den roten Mohnen gehen weiße Kinder,,
lockiges Haar ist auf den Blumen,
wie die Spinne, und auf ihnen glänzen
von der Sonne gestrahlt, die in der Höhe strahlt“.*

(Kazimierz Wierzyński)

Das Hofkomplex ist an der westlichen Ende des Dorfes gelegen, südlich vom Tal von Groblica. Es ist in den 20er des 20. Jhs erbaut worden, auf den Fundamenten des vorherigen, das wahrscheinlich von der Hälfte des 19. Jhs stammt.

13 Gorzelnia w Gwińdzinach

Zaniedbana gorzelnia w Gwińdzinach jest wspinałym pomnikiem zabudowań przemysłowych uprzednich wieków.

Gorzelnia to jeden z elementów zespołu podworskiego w Gwińdzinach. Została zbudowana w roku 1902. Wyposażenie z lat 60-tych XX wieku i nowsze pozostają ciągle w użytku. Przed gorzelnią można zaobserwować rzeźby wykonane w lipowym pniu przedstawiające kobietę i mężczyznę, będące efektem pleneru rzeźbiarskiego z roku 1987. Obok stawu z łabędziami znajdują się trzy rzeźby muzykantów oraz kosiarza i kobiety zbierającej miód. Prace wykonano podczas tego samego pleneru.

Distillery in Gwińdziny

The squalid distillery in Gwińdziny constitutes a great monument of industrial facilities of the past centuries.

The distillery is one of the parts of the former manor complex in Gwińdziny. It was built in 1902. The equipment from the 60s and latter is still used. Outside the distillery, you can find sculptures of man and woman carved from a lime tree trunk – these are the effects of sculpture workshops of 1987. Near the pond with swans, there are three sculptures of bandsmen, haymaker and a woman picking honey which are the results of the same workshops.

Brennwerk in Gwińdziny

Vernachlässigtes Brennwerk in Gwińdziny ist ein schönes Mahnmal der industriellen Gebäuden aus dem vorherigen Jahrhundert.

Die Brennerei ist einer der Bestandteile des Hofkomplexes in Gwińdziny. Sie ist 1902 erbaut worden. Sie Ausstattung aus den 60er Jahren und die neuer sind immer im Betrieb. Vor der Brennerei kann man Skulpturen sehen, die an der Linde gemacht wurden und die eine Frau und einen Mann darstellen, die das Ergebnis eine Wettbewerbs vom Jahre 1987 sind. Neben dem Teich mit den Schwanen gibt es die Skulpturen von drei Musikanten und Mahler sowie einer Frau, die Honig sammelt, die auch das Ergebnis des Wettbewerbs sind.

14 Poczta w Jamielniku

 Podziwiałem piękny zakątek, gdzie budynek poczty i biblioteki zachęciły mnie do umieszczenia tego widoku razem.

Post office in Jamielnik

 I admired a beautiful spot, where the buildings of post-office and library encouraged me to draw them together.

Post in Jamielnik

 Ich habe diesen schönen Ort bewundert, wo die Post- und Bibliothekgebäude mich dazu angespornt haben, dieses Blick zusammen zu machen.

15 Stacja kolejowa w Jamielniku

 Nie wiem, dlaczego wybrałem tak piękny budynek mieszkalny. Żałuję, że stacja kolejowa jest dużo brzydsza. Moim zdaniem powinno być odwrotnie...

Budynek kolejowy w Jamielniku został zbudowany w roku 1902. Po roku 1920 został rozbudowany, muryrowany, utworzony na planie nieregularnym. Budynek pokryto dachem dwupołaciowym.

Railway station in Jamielnik

 I do not know why I chose this beautiful residential house. I regret that the railway station is much uglier. To me, it should be the other way round...

The railway building in Jamielnik was built in 1902. After 1920, it was redeveloped, bricked and built on irregular plan. The building was covered with a gable roof.

Bahnhof in Jamielnik

 Ich weiß es nicht, wieso ich dieses schöne Wohngebäude gewählt habe. Ich bereue es, dass der Bahnhof viel hässlicher ist. Meiner Meinung nach sollte es umgekehrt sein....

Das Bahnhofsgebäude in Jamielnik ist 1902 erbaut worden. Nach 1920 ist es ausgebaut, gemauert und auf einem regulären Plan geschaffen. Das Gebäude ist mit einem 2-teiligen Dach überdeckt worden.

16

Dom Młynarza w Kaczku

„Wiatr zerwał z niej żółtą sukienkę
Tańczy teraz naga
Całkiem bosa
To wiruje jak obłąkana
To znów nieruchomieje
Bezładnie drżą jej wiotkie ramiona
Próbuje objąć...
Wiatrowi podać rękę
A on...
Pół-nocny, pół-dzienny
Już z przydrożną sosną się zмага
Już ma w dłoniach jej czarną sukienkę”
(Danuta Sabat)

Miller's house in Kaczek

„The wind blew the yellow dress off her
She is dancing naked now
Completely barefoot
Sometimes she whirls like a lunatic
And then freezes
Her slender arms tremble
She tries to embrace...
Shake hands with the wind
And he...
Half-night, half-day
Struggles with a roadside pine tree
holding her black dress in his hands already”
(Danuta Sabat)

Mühlerhaus in Kaczek

„Der Wind hat ihr gelbe Kleid gerissen
Sie tanzt nun nackt
barfuß
Sie dreht sich wie verrückt
Und dann bewegt sie sich nicht
Ihre Arme zittern
Ich versuche sie zu umarmen...
Dem Wind die Hand zu geben
Und er...
Halb-Nacht, Halb-Tag
Kämpft schon mit der Kiefer an dem Weg
Er hat schon in den Händen sein schwarzes Kleid”
(Danuta Sabat)

17 Mszanowo – dawny dwór

 Nawet przebudowa historycznych dzieł dokonana w okresie komunizmu nie zniszczyła ich czaru. Ten dwór, mimo fatalnego tarasu wejściowego, dostawionego później – trwa pełen uroku wśród resztek wspaniałej zieleni.

Mszanowo – former manor house

 Even the rebuilding of historic monuments done in the Communist times did not destroy their magnificence. Despite the horrible perron added later – the manor still stands among what is left of beautiful greenery.

Mszanowo – ehemaliger Hof

 Sogar die Umbau der historischen Gebäuden während des Kommunismus hat ihren Charme nicht verletzt. Dieser Hof hat trotz der hässlichen Eingangsstrasse, die später gebaut wurde – dauert voll von Reiz in den Resten des schönen Grüns.

18

Kaplica w Nawrze

Wzniesiona tak wysoko, że można obok przejechać i jej nie zauważyć. Każdemu, kto trafił w to miejsce i wszedł na górę, udowadnia, jak możemy wznieść się ponad codzienność – do Boga – i zobaczyć z góry cudowną zwykłość tej ziemi.

Kapliczka została wzniesiona na wzgórzu. We wnętrzu znajduje się ceramiczna figura Matki Boskiej. W dolnej części kapliczki na ścianach widoczne są prostokątne blendy, a na nich daty: „1904” (prawdopodobnie data budowy pierwotnej kapliczki), „1939” (data zniszczenia), „1945” (data odbudowy).

Shrine in Nawra

Built so high above the ground that you can drive past it without noticing it. It shows everyone who found this place and went up how we can rise above everyday life – to God and enjoy the view of wonderful ordinariness of this land.

The shrine was erected on a hill. There is a ceramic figure of Mother of God in the cavity. In the lower part of the shrine, there are rectangular panels with the following years: “1904” (most probably, building date of the original shrine), “1939” (destruction date), “1945” (rebuilding date).

Kapelle in Nawra

Erbaut so hoch, dass man nicht vorbei gehen kann und sie nicht zu sehen. Jeder, der dort kommt, und den Berg besteigt, sagt sie, dass wir uns über das Tägliche erhöhen können – bis zum Gott – und vom Oben die Schönheit des Landes sehen können.

Die Kapelle ist auf einem Hügel erbaut. Es befindet sich dort eine keramische Figur des Gottesmutter. Im unteren Teil an den Wänden gibt es die eckigen Blenden mit den Daten: „1904” (wahrscheinlich das Datum des Baus der ersten Kapelle), „1939” (Datum der Vernichtung), „1945” (Datum des Wiederaufbaus).

19 Nowy Dwór Bratiański, dom nr 13

 Ten narożny dom, najstarszy w Nowym Dworze, mimo że był raniony niemiłosiernie przez przebudowy, po małych poprawkach wygląda szlachetnie i dystyngowanie.

Nowy Dwór Bratiański, house no. 13

 This corner house, the oldest one in Nowy Dwór, despite extreme interferences in a form of rebuilding, after small modifications, looks nobly and smartly.

Neuer Hof von Bratian, Haus Nr. 13

 Dieser eckige Haus, das älteste in Nowy Dwór, obwohl er durch Umbauten verletzt war, sieht nach geringen Verbesserungen gut und ehrlich.

20 Kaplica w Pacóttowie

 Przy wyjeździe z miasta, obok zabytkowego budynku jeszcze niezniszczonego całkowicie, ktoś postawił kaplicę z prośbą o modlitwę i chwilę zadumy nad pędzącym życiem, które mknie, jak te samochody na zakręcie drogi tuż obok.

Kapliczka znajduje się na rozstaju dróg ok. 50 m na północ od mostku na Groblicy. Murowana z cegły na planie kwadratu, ma 4 m wysokości i jest otynkowana. Górna część to przeszklona z trzech stron wnęka z ceramiczną figurą Matki Boskiej.

Shrine in Pacóttowo

 At the exit route from the town, near the historic building that has not been completely destroyed yet, someone built a shrine, asking for a prayer and a moment of reflection on the passing time, which does it quickly, like cars on the turning nearby.

The shrine is located at the crossroad, about 50 km north of the bridge in Grobli-ca. It is built with bricks on a square plan; it is 4 m high and plastered. Its upper part is a cavity glazed on three sides with a ceramic figure of Mother of God inside.

Kapelle in Pacóttowo

 An der Einfahrt zur Stadt, neben dem alten Gebäude, das noch nicht ganz verschollen ist, hat jemand eine Kapelle gestellt, mit der Bitte um Gebet und Nachdenken über das Leben, das rast, wie die Autos an der Straße.

Die Kapelle befindet sich an der Kreuzung ca. 50m nördlich von der Brücke auf Grobli-ca. Gemauert von dem Ziegel auf dem Dreieckplan hat sie 4 m Höhe und ist verputzt. Der obere Teil ist aus Glas mit der keramischen Figur der Gottesmutter.

21 Zespół podworski w Pustkach

Tak mówił Norwid, że „chaty polskie na polskim ogniwie powinny być budowane”.

Zespół podworski położony został ok. 500 m od ujścia Rudy (Strugi) do Drwęcy. Dwór zbudowano z cegły w końcu XIX wieku. Po 1945 roku uległ zniszczeniu, a ostatecznie rozebrany został w 1996 r. Ostatnim właścicielem majątku był Felicjan Dołęga Lewandowski, który w 1941 r. został aresztowany przez Niemców i osadzony w obozie pracy przymusowej.

Former manor complex in Pustki

As Norwid says "Polish huts should be built on Polish foundation".

The former manor complex was located approximately 500 m from Ruda (Struga) outlet to Drwęca. The manor was built and bricked at the end of the 19th century. After 1945 it was destroyed and eventually demolished in 1996. The last owner of the manor house was Felicjan Dołęga Lewandowski, who, in 1941, was arrested by the Germans and put in a prison camp.

Hofkomplex in Pustki

Norwid sagte, dass „die polnischen Hütten auf dem polnischen Land gebaut werden müssen”.

Das Komplex ist ca. 500 m von der Mündung von Ruda (Struge) zu Drwęca gelegen. Der Hof ist Ende 19. Jhs gebaut worden. Nach 1945 ist er verschollen worden, 1996 ist er abgerissen worden. Der letzte Eigentümer war Felicjan Dołęga Lewandowski, der 1941 von den Deutschen festgenommen wurde und in ein Arbeitslager gefahren.

22 Dwór w Radomnie

 Smutek wionie z Białego Domu... Wygnani właściciele tułają się po świecie, a ich dwór stoi zaniedbany, ze zrujnowanymi budynkami gospodarczymi i ogrodem, w którym zdziczały nawet olbrzymie drzewa. Dbajmy o takie obiekty, bo one mówią o historii i pozostawiają ślad tej historii na obliczu ziemi, naszej polskiej ziemi.

Dwór zbudowany w drugiej połowie XIX wieku na fundamentach wcześniejszego. Zabudowania gospodarcze z końca XIX wieku otaczają rozległy dziedziniec na północ od dworu. Od strony południowej rośnie park o powierzchni ok. 4 ha z wieloletnim drzewostanem.

Manor House in Radomno

 Sadness drifted from a White House... The expelled owners are wandering around the world and their manor house is left squalid, with ruined utility buildings and untended garden in which even the largest trees have grown wild. We should take care of such buildings as they tell us a lot about our history and leave its trace in our land, Polish land.

The manor house built in the second half of the 19th century with the use of previous one's foundation. Utility buildings from the end of the 19th century surround a vast yard to the north of the manor house. On the south side, there is a park of approximately 4 ha area with 80-year-old wood stand.

Hof in Radomno

 Trauer von dem Weißen Haus... Die vertriebenen Eigentümer taumeln in der Welt und der Hof ist vernachlässigt, mit den ruinierten Gebäuden und Garten, in dem auch die großen Bäume wild geworden sind. Wir sollen um diese Objekte sorgen, viel sie über die Geschichte sagen, ein Zeichen dieser Geschichte auf dem Land, auf dem polnischen Land setzen.

Der Hof ist in der 2. Hälfte des 19. Jhs auf den Fundamenten des vorherigen Gebäudes erbaut worden. Die Wirtschaftsgebäuden von der Ende des 19. Jhs umfassen den Hof nördlich von dem Hof. Von der südlichen Seite gibt es einen Part mit der Fläche von ca. 4 ha und 80-jährigen Bäumen. übernommen wurden.

23

Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Radomnie

 Już w XIV wieku istniał na tym miejscu. Obecny, zbudowany w 1910 roku, dominuje nad uroczą wsią, której historia sięga okresu wczesnego średniowiecza.

Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa. Parafię erygowano prawdopodobnie na początku XIV wieku. Spalony w roku 1414, następnie odbudowany. Zniszczony w wyniku najazdów szwedzkich, pobudowany w 1702 jako kościół p.w. św. Katarzyny. Pod koniec XIX w. był on na tyle zniszczony, że zdecydowano się na budowę nowego kościoła, którego widok zachwyca do dziś.

Saint Heart of Jesus Church in Radomno

 A church was here already in the 14th century. The current one, built in 1910, looms over the picturesque village which history dates back to the Early Middle Ages.

Saint Heart of Jesus Parish Church. Most probably, the parish was founded at the beginning of the 14th century. It was burnt in 1414 and rebuilt. Then it was destroyed as the result of Swedish invasions and built again in 1702 as St. Catherine Church. At the end of the 19th century, the extent of destruction was so considerable that a new church was built which edifice is still magnificent.

Heiligstes-Herz-Jesu-Kirche in Radomno

 Schon im 14 Jh. gab es die Kirche. Die jetzige, erbaut 1910, steht über dem schönen Dorf, dessen Geschichte bis in das frühe Mittelalter reicht.

Heiligstes-Herz-Jesu-Kirche in Radomno Das Pfarrbezirk entstand wahrscheinlich am Anfang des 14. Jhs. 1414 ist es verbrannt worden, dann wieder aufgebaut. Vernichtet während der schwedischen Überfällen, umgebaut 1702 als St-Katarina- Kirche. Ende des 19. Jhs. war es so vernichtet, das man sich für den Bau einer neuen Kirche entschlossen hat, deren Blick bis heute entzückt.

24

Plebania w Radomnie

Plebania przy kościele w Radomnie, którą rysowałem z myślą, by w ten sposób podziękować księdzu proboszczowi za to, że z takim zapałem wywalczył fundusze i przygotowuje dla wiernych Dom Boży w Gryżlinach.

Plebania zbudowana została na początku XX wieku, murowana z cegły, nieotynkowana. Fasada frontowa 5-osiowa. Dwuspadowy dach pokryty został dachówką.

Presbytery in Radomno

Presbytery at the church in Radomno, which I was drawing with the intention of saying my thanks to the parish-priest for his eagerness in collecting the funds for the building of the House of God in Gryżliny.

Presbytery built at the beginning of the 20th century, bricked but not plastered. It has got a five-axis front façade and a tiled sloping roof

Heiligstes-Herz-Jesu-Kirche in Radomno

Schon im 14 Jh. gab es die Kirche. Die jetzige, erbaut 1910, steht über dem schönen Dorf, dessen Geschichte bis in das frühe Mittelalter reicht.

Heiligstes-Herz-Jesu-Kirche in Radomno Das Pfarrbezirk entstand wahrscheinlich am Anfang des 14. Jhs. 1414 ist es verbrannt worden, dann wieder aufgebaut. Vernichtet während der schwedischen Überfällen, umgebaut 1702 als St-Katarina-Kirche. Ende des 19. Jhs. war es so vernichtet, das man sich für den Bau einer neuen Kirche entschlossen hat, deren Blick bis heute entzückt.

25 Radomno – stara chata

 Przy wjeździe do folwarku, który został zniszczony przez dziejowe burze, stoi folwarczna chata, która zdaje się mówić, jak tu dawniej było wspaniale, jak sielsko i anielsko. Szanujmy ją i starajmy się, by żyła jeszcze długo, byśmy mogli się chwalić historią starych gospodarstw.

Radomno – old hut

 At the entrance to the farm, which was destroyed by the turmoil of war, there is a farm hut which seems to show the former great, idyllic and peaceful times. We should take care of it so that it can be present for us to be proud of our history of old farms.

Radomno – alte Hütte

 An der Einfahrt in das Gut, das durch die Ströme vernichtet wurde, gibt es eine Hütte, die scheint zu sagen, wie es vorher schön war. Wir sollen sie schätzen und versuchen, dass sie noch lange lebt, damit wir uns mit den alten Höfen freuen können.

26 Szkoła w Radomnie

Jedna z najpiękniejszych na ziemi lubawskiej. Już od 1877 roku istniała we wsi 3-klasowa szkoła, z mieszkaniem kierownika znajdującym się po prawej stronie od głównego wejścia.

Szkołę zbudowano na początku XX wieku. Obecnie stanowi budynek mieszkalny.

School in Radomno

One of the most beautiful in Lubawa area. There was a three-grade school in the village already in 1877, with the manager's apartment on the right from the main entrance.

The school was built at the beginning of the 20th century. Currently, it is a residential building.

Schule in Radomno

Eine der schönsten auf dem Land von Nowe Miasto. Schon seit 1877 gab es eine 3-klässige Schule, mit der Wohnung des Leiters an der rechten Seite des Haupteingangs.

Die Schule ist am Anfang des 20. Jh. erbaut worden. Jetzt ist es eine Wohngebäude.

27 Kaplica w Skarlinie

 Przydrożna kapliczka zaprasza do modlitwy i przypomina nam, pielgrzymom tej ziemi, że królestwo Boże nie jest z tego świata.

Kapliczka położona jest na zachodnim krańcu wsi. W dolnej wnęcie umiejscowiona została ceramiczna figura Chrystusa, w górnej zaś części widnieje figurka Matki Boskiej.

Shrine in Skarlin

The roadside shrine invites pilgrims of this world to pray and reminds them that the Kingdom of God is out of this world.

The shrine is located at the eastern end of the village. In a lower cavity, there is a 0.8 m high ceramic figure of Christ, and in the upper one, there is an approximately 40 cm high figure of Mother of God.

Kapelle in Skarlin

Die Kapelle lädt zum Gebet ein und erinnert uns daran, dass die Königreich Gottes nicht von dieser Welt ist.

Die Kapelle ist an der westlichen Ende des Dorfes gelegen. Unten gibt es dort die keramische Figur von Christi 0,8 m und in der höheren der Gottesmutter ca. 40 cm Höhe.

28

Kaplica przy Kościele w Skarlinie

*Gdy ja grzeszny, w nieszczęściu, ukojenia szukam, przy kapliczce klękam
i o litość prosząc, do nieba pukam.*

Shrine near the church in Skarlin

*When I have sinned and I'm miserable, looking for consolation, I kneel
down at the shrine and, asking for mercy, I'm knocking on heaven's door.*

Kapelle an der Kirche in Skarlin

*Wenn ich, der Sündige, nach dem Trost im Unglück suche, gehe ich
an die Knien an der Kapelle und bitte um Vergebung und klopfe an die
Himmelstür.*

29 Kościół w Skarlinie

„Kiedy ranne wstaną zorze...” – od świtu słowa już płyną. Ptaki wplatają w nie swoje trele, a ja, rysując tę świątynię, myślę, że już od 1330 roku co dnia tak śpiewają...

Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja zbudowany został ok. 1330 roku, murowany z kamienia z dodatkiem cegły, utrzymany w stylu gotyckim. Od strony zachodniej znajduje się kwadratowa wieża z zegarem i namiotowym dachem krytym dachówką. W południowo-zachodnim narożniku ogrodzenia kościoła umiejscowiona została kapliczka z figurką św. Teresy. Od zachodu znajduje się murowana kostnica z 1904 r.

Church in Skarlin

“When the morning glows arise” [“Kiedy ranne wstają zorze” – Polish morning prayer] – the words can be heard early in the morning. Birds are joining the singing with their trilling, and I, drawing this church, think that they have been doing it already since 1330...

St. Bartholomew Parish Church was built about 1330; it is a stone church with some brick constructions, its form follows the gothic style. On the western side, there is a square tower with a clock and a pavilion tiled roof. In the south-west corner of the church enclosure, there is a shrine with St. Teresa's figure. On the west part, you can find bricked morgue from 1904.

Kirche in Skarlin

„Wenn die Sonne aufwacht...” – von Morgen an hören wir diese Worte. Die Vögel singen und ich, indem ich die Kirche zeichne, denke daran, dass schon seit 1330 dies gesungen wurde....

Bartholomäus-Kirche erbaut um 1330, gemauert, mit dem Stein und Ziegel, in gotischen Stil. Von der westlichen Seite gibt es einen viereckigen Turm mit der Uhr und Zeltdach mit dem Dachziegel. In der südlich-westlichen Ecke gibt es eine Kapelle mit der Figur der Heiligen Theresa. Von der westlichen Seite gibt es eine gemauerte Leichenhalle vom 1904.

30

Tylice – kościół pw. Św. Michała Archaniota

Zbudowany w 1702 roku, o konstrukcji zrębowej, na kamiennej podmurówce. Postawiony na miejscu starego kościoła przez polskich mistrzów ciesielskich, którzy budowali podobne kościoły w wielu wsiach ziemi lubawskiej.

Kościół parafialny p.w. św. Michała Archaniota. Parafię w Tylicach erygowano już prawdopodobnie ok. 1300 roku. Pierwotny kościół musiał ulec zniszczeniu, gdyż w roku 1700 rozpoczęto budowę nowego, drewnianego kościoła. Konsekracji nowego kościoła dokonał 29 października 1709 roku biskup T. Potocki.

Tylice – St. Michael Archangel Church

Built in 1702, of log frame structure on a stone foundation. Erected in a place of old church by Polish master carpenters who built similar churches in many villages of Lubawa land.

St. Michael Archangel parish church. The parish in Tylice was probably founded already in 1300. The original church must have been destroyed as in 1700 the building of new wooden church was commenced. The church was consecrated by bishop T. Potocki on 29 October 1709.

Tylice – St. Michael-Erzengel-Kirche

„Erbaut 1702 mit der schönen Konstruktion auf dem Stein. Erbaut an dem Ort, wo die alte Kirche stand, von den polnischen Meistern, die die ähnlichen Kirchen an mehreren Orten bauten.

St. Michael-Erzengel-Kirche Das Pfarrbezirk in Tylice existiert seit 1300. Die ursprüngliche Kirche war vernichtet, weil 1700 mit dem Bau der neuen, hölzernen Kirche begonnen wurde. Die Konsekration hat am 29. Oktober 1709 der Bischof T. Potocki vorgenommen.

fot. Stanisław R. Ulatowski

Józef Zbigniew Polak

Józef Zbigniew Polak to urodzony 25 maja 1923 r. artysta architekt i artysta plastyk. Obecnie mieszka w Warszawie. W przeszłości, podczas wojny, walczył w Powstaniu Warszawskim w szeregach Armii Krajowej, a następnie w I Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. Po zakończeniu wojny podjął studia architektoniczne na Politechnice Warszawskiej, które ukończył uzyskaniem dyplomu architekta-twórcy. Na politechnikę wrócił jeszcze jako wykładowca w latach 1981-1986. Odbýwał zagraniczne staże w pracowniach architektonicznych w Pradze, Paryżu i Brukseli. Zdobył też duże doświadczenie w wielu innych pracowniach architektonicznych za granicą, m.in. w Afganistanie, USA, Pakistanie, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Libii. Od 1974 r. wystawy plastyczne Józefa Polaka organizowane są w Chicago. Od 1949 r. funkcjonuje stworzony i kierowany przez niego zespół architektów plastyków „Kozia 3” w Warszawie. Projekty i realizacje architektoniczne Jana Zbigniewa Polaka odniosły znaczne sukcesy w kraju i zagranicą, na przykład kościół w Nowej Hucie (1954) czy Centrum Kultury w Leopoldville (Kongo, 1959). Było to pierwsze zwycięstwo polskich architektów na arenie międzynarodowej, odniesione nad 123 zespołami. Wśród znakomitych projektów realizacji architekta-artysty za granicą znajdują się: Centrum Tel-Awivu (wyróżnienie, 1963), Centrum Kabulu (Afganistan, 1970), Chicago Central Plaza XX (1974), Centrum Kultury Arabskiej i hotel Khor Fakhan (1977), Centrum Karach (Pakistan, 1978). Swą działalność plastyczną prezentował również na wystawach krajowych, m.in. w Warszawie (1978, 1985), Kutnie (1982), Brodnicy (1983), Nowym Mieście Lubawskim (1978, 1980, 1998), Lublinie (1996), Puławach (1997). W ciągu długoletniej kariery zawodowej uzyskał łącznie 31 nagród i wyróżnień krajowych oraz zagranicznych. Chętnie spędzając czas na podróżach, zwiedził 34 kraje – niektóre wielokrotnie, pracując w nich jako architekt, bądź w wolnych chwilach rysując zabytkową architekturę. Latem, z daleka od miejskiego zgiełku, tworzył i odpoczywał w posiadłości w Lekartach.

Józef Zbigniew Polak

 Józef Zbigniew Polak is an artist-architect and fine artist born on 25 May 1923, living in Warsaw. During the war, he fought in the ranks of the Home Army and the Polish 1st Tadeusz Kościuszko Infantry Division. After the war, he graduated from architecture studies at Warsaw University of Technology, obtaining an artist architect diploma. He returned to the University of Technology as a lecturer between 1981 and 1986. He underwent trainings abroad, in the architectural studios of Prague, Paris and Brussels. He also gained his experience in many other architectural firms; among others, in Afghanistan, USA, Pakistan, United Arab Emirates and Libya. Since 1974, the art exhibitions of Józef Polak have been organized in Chicago. In 1949, he established a group of artist-architects, "Kozia 3" in Warsaw. He has been very successful in Poland and abroad in connection with his architectural designs and executions, including: the church in Nowa Huta (1954) and Leopoldville Cultural Centre (Kongo, 1959). It was the first win of Polish architects in the international arena with the competition of 123 teams. Among the extraordinary designs and executions of the artist-architect abroad there are: Tel-Aviv centre (award, 1963), Kabul centre (Afghanistan, 1970), Chicago Central Plaza XX (1974), Arabian Culture Centre and Khor Fakhan Hotel (1977), Karach Centre (Pakistan, 1978). He has also presented his artistic works at the exhibitions in Poland; among others, in Warsaw (1978, 1985), Kutno (1982), Brodnica (1983), Nowe Miasto Lubawskie (1978, 1980, 1998), Lublin (1996), Puławy (1997). His many years of professional career have given him 31 Polish and foreign awards jointly. He spends his time travelling; he has visited 34 countries, in some cases, there were several re-visits as he worked there as an architect, drawing vintage buildings in his free time. In the summer, he worked and reposed in the residence in Lekarty to distance himself from the big city life.

Józef Zbigniew Polak

 Józef Zbigniew Polak ist am 25. Mai 1923 geboren, wohnt in Warschau und ist Architektkünstler und Künstler. In der Vergangenheit hat er während des Krieges im Warschauer Aufstand in der Landesarmee und dann in der 1. Division der Tadeusz-Kościuszko-Infanterietruppe gekämpft. Nach dem Abschluss des Krieges hat er das Architekturstudium an der Warschauer Technischen Universität aufgenommen, die er mit dem Diplom des Künstlerarchitekten abgeschlossen hat. An die Universität ist er als Hochschullehrer in den Jahren 1981-1986 zurückgekehrt. Er hat die Auslandspraktika in den Architekturpraxen in Prag, Paris und Brüssel geleistet. Er hat auch große Erfahrung an mehreren anderen Architekturbüros im Ausland, u.a. in Afghanistan, Pakistan, den USA, den Vereinigten Arabischen Emiraten, in Libyen geleistet. Seit 1974 sind die Ausstellungen von Józef Polak in Chicago organisiert. Seit 1949 ist das von ihm geleitete Architektenteam „Kozia 3“ in Warschau tätig. Er hat bedeutende nationale und internationale Erfolge für die Projekte und architektonische Errungenschaften erhalten, darunter für die Kirche in Nowa Huta (1945), Kulturzentrum in Leopoldville (Kongo 1959). Das war der erste Sieg der polnischen Architekten auf der internationalen Szene unter den 123 teilnehmenden Teams. Unter den bedeutenden Projekten des Architekten im Ausland sind: Zentrum von Tel-Aviv (Auszeichnung, 1963), Zentrum von Kabul (Afghanistan, 1970), Chicago Central Plaza XX (1974), Zentrum für Arabische Kultur und Hotel Khor Fakhan (1977), Zentrum Karach (Pakistan, 1978). Seine Tätigkeit hat er auch auf den inländischen Ausstellungen präsentiert, u.a. in Warschau (1978, 1985), Kutno (1982), Brodnica (1983), Nowe Miasto Lubawskim (1978, 1980, 1998), Lublin (1996), Puławz (1997). Während seiner langjähriger Berufskarriere hat er insgesamt 31 Preise und nationale und internationale Auszeichnungen erzieht. Er reiste gern und hat 34 Länder besucht, viele davon mehrmals, indem er dort als Architekt arbeitete oder in der Freizeit die Architektur skizzierte. Im Sommer, fern von der städtischen Hektik hat er auf dem Gut in Lekarty geschaffen und sich erholt.

Apelujemy do Czytelnika o szacunek dla niniejszej publikacji.
We appeal to the reader for respect for the album.
Wir appellieren an den Leser um die Ehre an das vorliegende Buch.

Gmina Nowe Miasto Lubawskie z/s w Mszanowie
ul. Podleśna 1
13-300 Nowe Miasto Lubawskie
Tel.: 56 472 63 00
Fax.: 56 472 63 05
e-mail: urząd@gminanml.pl
www.gminanml.pl
NIP Gminy: 877-14-68-461

Gmina Nowe Miasto Lubawskie 2014

Wydawca:

Imagine Design Group
Projekt graficzny, DTP – Anna Kwiatkowska
ul. Radzikowskiego 100/57, 31-315 Kraków
tel. 12 353 01 68 / 501 46 80 50
e-mail: wydawnictwo@idgreklama.pl
www.idgreklama.pl

ISBN: 978-83-63036-71-3

ISBN: 978-83-63036-71-3